

NORGES HØYESTERETT

Den 10. august 2018 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Noer, Falch og Berglund i

HR-2018-1514-U, (sak nr. 18-116636STR-HRET), straffesak, anke over kjennelse:

A (advokat Håkon Sætre Rasmussen)

mot

Påtalemyndigheten (politiadvokat Lena Katrin Romestrand)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder anke over kjennelse om varetektsfengsling. Spørsmålet er særlig hvilke konsekvenser det har for forholdsmessighetsvurderingen at den varetektsfengslede ikke får prøvd sin anke over straffedommen innen fristen i straffeprosessloven § 275 andre ledd.
- (2) A, født 00.00.1988, ble ved Sunnmøre tingretts kjennelse 11. mai 2017 varetektsfengslet, siktet for blant annet grov narkotikaovertrødelse. Fengslingen er senere forlenget gjentatte ganger.
- (3) Ved Sunnmøre tingretts dom 14. februar 2018 ble A dømt til fengsel i to år og ti måneder. A anket dommen. Ved Frostating lagmannsretts beslutning 16. april 2018 ble anken over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet henvist til ankeforhandling. Ankeforhandling er berammet med oppstart 28. januar 2019.
- (4) Påtalemyndigheten krevde fortsatt fengsling av A i tolv uker. Sunnmøre tingrett avsa 16. juli 2018 kjennelse med slik slutning:

"A, født 00.00.1988, kan fortsatt holdes i varetektsfengsel inntil noe annet bestemmes av påtalemyndigheten eller retten, men ikke ut over 08.10.2018 kl. 1500."
- (5) A anket til Frostating lagmannsrett, som forkastet anken ved kjennelse 27. juli 2018.
- (6) A har anket til Høyesterett. Det er anført at fortsatt fengsling er en krenkelse av Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1 og Grunnloven § 94, og at lagmannsrettens kjennelsesgrunner er mangelfulle.
- (7) *Påtalemyndigheten* er kjent med anken, men har ikke kommet med kommentarer.

- (8) *Høyesteretts ankeutvalg* kan prøve lagmannsrettens saksbehandling og lovtolking, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd. For så vidt gjelder forholdet til EMK og Grunnloven, kan utvalget også prøve lagmannsrettens konkrete subsumsjon, men ikke bevisbedømmelsen.
- (9) A har vist til ankeutvalgets kjennelse i sak HR-2018-1362-U. Det er anført at lagmannsretten ikke har gitt en tilstrekkelig begrunnelse for hvorfor straffesaken ikke kunne avholdes innen fristen etter straffeprosessloven § 275 andre ledd bokstav b. Lagmannsretten har dessuten ikke gjort rede for om det er forsøkt å avbøte overskridelsen av berammingsfristen ved å overføre saken til en annen lagmannsrett etter domstolloven § 38. Det anføres at fengslingskjennelsen dermed må oppheves, idet begrunnelsen for forholdsmessighetsvurderingen etter straffeprosessloven § 170 a er mangelfull.
- (10) *Ankeutvalgets flertall* – dommerne Noer og Berglund – viser til at det følger av straffeprosessloven § 275 andre ledd at ankeforhandling skal være påbegynt innen åtte uker etter at anke er henvist til ankeforhandling i tilfelle der tiltalte er varetektsfengslet, og ikke særlige forhold er til hinder for dette. I saken her ble anken henvist av lagmannsretten 16. april 2018. Ankeforhandling er berammet med start 28. januar 2019. Fristen for avholdelse av ankeforhandling vil med dette bli overskredet med vel sju måneder. Om lag en og en halv måned av fristoversittelsen skyldes at øvrige aktører i saken ikke hadde anledning til å ta saken tidligere. Dom i saken kan forventes å foreligge kort tid etter ankeforhandlingens avslutning.
- (11) Bakgrunnen for innføringen av reglene om berammingsfrister, var ønsket om å redusere varetektstiden for siktede. Oversittelse av fristen er et relevant moment ved vurderingen av forholdsmessigheten av fortsatt fengsling, jf. Rt-2009-829 avsnitt 10 og 11. Det følger av Høyesteretts praksis at fortsatt fengsling ikke er utelukket i saker med fristoversittelse, men slik overskridelse vil etter omstendighetene kunne begrunne løslatelse, jf. blant annet Rt-2011-506.
- (12) Lagmannsrettene må ved fortsatt fengsling der det er en fristoversittelse av betydning, normalt redegjøre for hvorfor saken ikke har kunnet la seg beramme tidligere, jf. HR-2018-1362-U avsnitt 17. Hvilken virkning fristoverskridelsen skal tillegges, vil blant annet avhenge av sakens omfang og lengden på overskridelsen. Men ved helhetsvurderingen vil også alvoret av den straffbare handlingen, mistankens styrke, fengslingsgrunnlaget, den totale varetektstiden og bakgrunnen for fristoversittelsen vil være blant de momenter som er relevante.
- (13) I saken her har lagmannsretten gitt følgende begrunnelse for å akseptere fortsatt varetektsfengsling:

"Omberamming av saken til først i januar 2019 skyldes manglende dommerkapasitet ved lagmannsretten fordi hele tre lagdommere har sluttet i løpet av sommeren og nytilsetninger ikke har kommet på plass i løpet av august på grunn av tilsetningsstopp. Lagmannsretten har vurdert, men ikke funnet rom for omrokeringer av andre saker, jf HR-2018-1362-U, og har på grunn av tett beramming ikke funnet rom for å avvikle saken før tidligst uke 49 eller 50. På grunn av aktørenes øvrige gjøremål var det ikke mulig å beramme saken før 28. januar 2019. Utsettelsen av saken kan ikke lastes siktede. Han vil ved ankeforhandlingen ha sittet i varetekt i overkant av 1 år og 8 måneder.

Spørsmålet er om fortsatt fengsling fram til sannsynlig tidspunkt for dom i andre instans vil utgjøre et brudd på EMK artikkel 6 nr. 1 og om det vil være et uforholdsmessig inngrep, jf. straffeprosessloven § 170 a.

A er tiltalt for blant annet alvorlig narkotikaforbrytelse med en strafferamme på inntil ti års fengsel. Ved tingrettens dom av 14. februar 2018 ble straffen utmålt til 2 år og 10 måneder. Dersom A dømmes i henhold til tiltalen i lagmannsretten må han forvente en straff på to til tre års fengsel. Det vil derfor ikke være noen fare for oversoning knyttet til fengslingsperioden fastsatt av tingretten. A er latvisk statsborger. Hans tilknytning til Norge er kun gjennom tidligere opphold og arbeid. Etter lagmannsrettens syn foreligger det på denne bakgrunn sterk grad av unndragelsesfare. Faren for unndragelse må imidlertid vurderes opp mot belastningen som ligger i fortsatt fengsling fram til januar 2019. På bakgrunn av siktedes forklaring under rettsmøtet i tingretten, legger lagmannsretten til grunn at han ikke har helseproblemer eller andre forhold som gjør fengslingen særlig belastende. Lagmannsretten kan ikke se at det som anføres i anken om forsikringsutbetalingen fra Tryg Forsikring i januar 2014 er egnet til å endre bevissituasjonen i saken vesentlig.

På bakgrunn av sakens alvor, den sterke unndragelsesfaren, finner lagmannsretten under tvil at varetektfengsling fram til dom i lagmannsretten kan forventes ikke kan anses som et brudd på EMK artikkel 6 nr. 1."

- (14) Lagmannsretten har videre sluttet seg til tingrettens kjennelse "på alle punkter". Tingretten konkluderte med at fortsatt fengsling fram til ankeforhandling ikke var uforholdsmessig "tatt i betraktning den idømte straffens lengde, bevisenes styrke og unndragelsesfaren."
- (15) Det er svært uheldig at berammingsfristene oversettes med så stor margin som her. Som understreket i HR-2018-1362-U avsnitt 13, var innføringen av fristene uttrykk for et bevisst rettspolitisk valg fra lovgivers side. Tunge rettssikkerhetshensyn tilsier at varetektstiden gjøres så kort som mulig.
- (16) Ankeutvalgets flertall kan likevel ikke se at lagmannsretten her har gitt en mangelfull begrunnelse for hvorfor ankesaken ikke kunne berammes tidligere, eller at det er en saksbehandlingsfeil at lagmannsretten ikke har redegjort for muligheten for å få saken opp raskere ved å overføre den til en annen lagmannsrett etter domstoloven § 38.
- (17) Det dreier seg her om en sak som skal gå over sju dager. Det vil i saker som dette ofte være en utfordring å finne tid som passer både for retten og for de øvrige aktørene, særlig når ressursituasjonen er såpass spesiell som beskrevet i lagmannsrettens kjennelse. Ved vurderingen må det tas i betraktning at domstolene også behandler en rekke andre saker som etter loven skal prioriteres, så som barnevernssaker og foreldretvister, psykisk helsevernssaker og oppsigelses- og avskjedssaker. Det kan vanskelig kreves at det i fengslingskjennelsene gis en detaljert begrunnelse for berammingsprogrammet. Flertallet legger til grunn at domstolene foretar en samvittighetsfull prøving av de sakene som kommer inn, og en fortløpende prioritering ut fra de hensyn som begrunner rask behandling av den enkelte sak.
- (18) Domstolene bør undersøke muligheten for overføring av saken til sideordnet domstol der fristoversittelsens lengde eller andre forhold gjør dette hensiktsmessig, og det er grunn til å tro at en flytting vil kunne gi reduksjon i varetektstiden av en viss betydning, jf. HR-2018-1362-U avsnitt 15 og 16. Å kreve at domstolene undersøker mulig ledig kapasitet i alle saker med oversittelse av berammingsfristene, vil imidlertid kunne bety at domstolene pålegges en arbeidsbyrde som – samlet sett – neppe vil bidra til økt effektivitet. Det må her tas hensyn til at flytting av beramningstidspunkt skal passe for alle de involverte. I tillegg kommer for lagmannsrettens del at flytting av saken til en annen lagmannsrett ofte vil gi ankeforhandling i betydelig avstand fra den vanlige rettskretsen, med de utfordringer dette kan innebære. I mange tilfeller vil dessuten nabodomstolene ha omtrent samme saksmengde og tetthet i berammingsprogrammet. Flertallet viser ellers til ankeutvalgets kjennelse HR-2018-1515-U, avsagt samtidig med denne avgjørelsen, hvor det legges til grunn at domstoloven § 38 ikke åpner for en detaljregulering av underinstansens prioriteringer med

hensyn til hensiktsmessigheten av å overføre en sak til sideordnet domstol.

- (19) I vår sak har aktørene ikke bedt om overføring av saken. Saken gjelder fortsatt fengsling i en alvorlig straffesak hvor siktede allerede var dømt i tingretten til en betydelig straff, og hvor mistankegrunnlaget dermed var styrket sammenlignet med situasjonen på etterforskningsstadiet. Flertallet viser til lagmannsrettens begrunnelse og kan ikke se at anken over saksbehandlingen kan føre fram.
- (20) Forholdsmessigheten av fortsatt fengsling må også vurderes opp mot Grunnloven og EMK. Det dreier seg her om varetektsfengsling etter domfellelse i første instans. Det er da EMK artikkel 6 nr. 1 om rettergang "innen rimelig tid" som danner utgangspunkt for vurderingen, jf. HR-2015-80-U avsnitt 16 og Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere, 4. utgave 2017, på sidene 429-430. Kravene er her noe mindre strenge enn for fengslingstiden før fellende dom, jf. Rt-1996-1370 og Rt-2011-1695 avsnitt 22, men også for vurderingen etter denne bestemmelsen er praksis etter artikkel 5 nr. 3 om vareteksttidens lengde relevant, jf. Rt-2001-940 på side 942.
- (21) Ankeutvalgets flertall viser til at det også etter artikkel 6 nr. 1 må foretas en helhetsvurdering av lengden av fengslingen og bakgrunnen for denne, jf. Rt-2010-993 avsnitt 18. Flertallet kan imidlertid ikke se at fortsatt fengsling her utgjør et brudd på EMK. Det vises til de momenter som er trukket fram tidligere, og som er relevante også for vurderingen etter artikkel 6 nr. 1. Fortsatt fengsling er heller ikke strid med Grunnlovens bestemmelser, som her må forstås på samme måte som EMK artikkel 6 nr. 1. Flertallet legger til at tidsbruken vil bli tatt hensyn til ved straffutmålingen dersom også ankeinstansen finner A skyldig.
- (22) Ankeutvalgets flertall har etter dette kommet til at anken må forkastes.
- (23) *Ankeutvalgets mindretall* – dommer Falch – er kommet til at lagmannsrettens kjennelse må oppheves fordi lagmannsrettens begrunnelse ikke er tilstrekkelig for å ta stilling til om fortsatt fengsling er forholdsmessig etter straffeprosessloven, EMK artikkel 6 og tilsvarende bestemmelser i Grunnloven.
- (24) A har vært varetektsfengslet siden 11. mai 2017, og vurderingen må ta utgangspunkt i at han vil ha vært fengslet i mer enn ett år og åtte måneder når ankeforhandlingen starter. Den er berammet til mer enn ni måneder etter at lagmannsretten henviste anken til behandling.
- (25) Det siste utgjør et markert brudd på fristen i straffeprosessloven § 275 andre ledd, som fastsetter at dersom tiltalte er varetektsfengslet, skal ankeforhandling være påbegynt senest åtte uker etter at anken er henvist, såfremt ikke særlige forhold er til hinder. Av lovforarbeidene fremgår at "[f]ormålet med fristreglene er at aktørene i straffesakskjeden skal prioritere de nevnte sakene slik at hovedforhandling kan avholdes særlig raskt", se Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) side 137.
- (26) I sin kjennelse om fortsatt varetektsfengsling, har lagmannsretten, i tråd med HR-2018-1362-U, gitt en tilfredsstillende begrunnelse for årsaken til at den, innenfor egen saksmengde, ikke har kunnet omprioritere sine berammelser, slik at ankeforhandlingen kan starte tidligere.
- (27) Av domstolloven § 38 fremgår imidlertid at den domstol som har en sak til behandling, også kan beslutte å overføre saken til en sideordnet domstol dersom "særlige grunner gjør det påkrevd eller hensiktsmessig". Denne muligheten er åpen dersom slik overføring fører til at fristen i straffeprosessloven § 275 andre ledd overholdes eller at fristoverskridelsen forkortes.

- (28) I nevnte HR-2018-1362-U avsnitt 16 fremgår at vedkommende tingrett hadde gjort visse undersøkelser med sikte på slik overføring. Men Høyesteretts ankeutvalg påpekte at bare én annen tingrett var forespurt og at forespørselen kom sent. Ankeutvalget uttalte at dette "kan etterlate et inntrykk av at tingretten ikke har gitt saken den prioritet som lovgiver har forutsatt".
- (29) I nærværende sak fremgår det ikke av lagmannsrettens kjennelsesgrunner, og heller ikke av andre opplysninger i saken, om lagmannsretten har rettet noen forespørsler med sikte på å avklare om saken kan overføres til en sideordnet domstol, og med det oppnå en tidligere ankeforhandling slik at fengslingstiden forkortes.
- (30) Ved bedømmelsen av forholdsmessigheten av en varetektsfengsling etter EMK artikkel 6 nr. 1, er praksis etter artikkel 5 nr. 3 relevant. Det vil derfor ha betydning om de nasjonale myndigheter har utvist "special dilligence" – særlig omhu – ved organiseringen av rettsvesenet, slik at fengslingen blir kortest mulig, se den omtalte boken til Kjølbro på sidene 436 følgende og side 721 ved fotnote 94.
- (31) I denne saken, hvor A har vært fengslet i lang tid, og hvor ankesaken kommer opp lenge etter at den er henvist, vil det derfor, ved avgjørelsen av om fortsatt fengsling her er et forholdsmessig inngrep etter de nevnte bestemmelsene, ha betydning om det foreligger en *praktisk mulighet* for å avholde ankeforhandling tidligere, slik at fengslingstiden kan forkortes. En slik mulighet kan foreligge ikke bare ved omprioritering innenfor domstolens egen saksmengde, men også ved å overføre saken til en sideordnet domstol, slik domstoloven § 38 åpner for.
- (32) Mindretallet er derfor kommet til at lagmannsrettens kjennelse ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å ta stilling til om forholdsmessighetsvurderingen etter straffeprosessloven, EMK artikkel 6 og Grunnloven er riktig. Kjennelsen skulle ha redegjort for om overføring av ankesaken til sideordnet domstol, med sikte på å forkorte fengslingen, var en praktisk mulighet.
- (33) Kjennelsen avsies i samsvar med flertallets oppfatning.

S L U T N I N G :

Anken forkastes.

Ingvald Falch
(sign.)

Ragnhild Noer
(sign.)

Cecilie Østensen Berglund
(sign.)

Riktig utskrift: